

Za Antonínem Hejnou

V roce 1986 postihla českou archeologii středověku těžká ztráta — 26. 7. 1986 zemřel PhDr. Antonín Hejna, CSc., jedna z osobností, s jejímiž jmény jsou spojeny komplikované počátky středověké archeologie v Čechách. Přes všechny peripetie, které vývoj vědní disciplíny s sebou nutně přináší, se Antonín Hejna jak svou neobyčejnou pílí a pracovním vypětím, tak svými osobními vlastnostmi stal přímo jedním ze symbolů dlouhé etapy ve vývoji našeho oboru a jeho odchodem se i celá tato nesmírně dynamická zakladatelská epocha vlastně téměř uzavírá.

Antonín Hejna se narodil 20. 11. 1920 v Úpici. Rodné Podkrkonoší, do něhož se vlastně stále vracel, ho zcela prostoupilo svou neopakovatelnou atmosférou, jejíž vyrovnanost jakoby prozařovala celým rozsáhlým Hejnovým dílem. Jeho zájem o minulost vlasti a její poznání však musel projít komplikovanou cestou k profesionálnímu naplnění. Po maturitě v roce 1940 na pražském klasickém gymnáziu se vrací posléze domů, neboť české vysoké školy byly uzavřeny. Za dramatických okolností se zde dočkal osvobo-

zení. Po krátké epizodě práce pro revoluční národní výbor se vrací do Prahy, kde začíná na Filosofické fakultě University Karlovy studovat pedagogickou kombinaci latina—čeština. Setkání s vynikajícími odborníky a pedagogy však záhy změnila původní, střízlivou existenční úvahou diktovaný záměr. A. Hejna mění svou studijní kombinaci na klasická archeologie — dějiny umění a v závěru ji doplňuje ještě archeologickou praxí na výzkumech v Olomouci a Nevězicích. Úspěšné dokončení studia v roce 1950 obhajobou disertační práce na téma „Výtvarná interpretace řeckých mýtů — Pallas Athena“ staví před čerstvého absolventa otázku zaměstnání. Specializace na klasickou archeologii neumožnila nastoupit na odpovídající místo a tak A. Hejna pracoval pro Národní kulturní komisi, především na akcích soupisového charakteru. V roce 1952 pak začíná jako asistent výzkumu známého obléhacího tábora před Novým hradem u Kunratic působit v Archeologickém ústavu v Praze, jemuž pak již zůstal věrný.

Počátky české středověké archeologie, spojené převážně s badateli uměleckohistorického školení byly dobou pracného hledání a širokého záběru. Snad žádný jiný český archeolog středověku té doby (a ani doby mladší) nezkoumal tak širokou paletu typů lokalit jako Antonín Hejna. Požadavky převážně na záchranné akce ho přivedly jak na kláštery (Břevnov, Teplice), tvrze (Žehuň, Zvírotice), hrady a podhradí (Bolkov, Zvíkov, Helfenburk, Příběnice), vesnice (Krašovice, Trocnov, Červená nad Vltavou), města (Cheb), tak i na lokality méně obvyklého typu jako falešná mincovna v Koněpruských jeskyních nebo sklářská huť ve Sklenařicích. Postupně se vyčlenily dva hlavní směry zájmů Antonína Hejny, kromě nichž ovšem prováděl i další záchranné akce. Prvý představovala sakrální architektura. Připomeňme alespoň románské kostely na Řípu, v Novém Sedle u Chomutova, Milevsku či Zahradce a gotické chrámy v Kolíně a Mostě. Hlavní doménou Hejnovy činnosti se však stal výzkum feudálních sídel. K jejich počátkům byla zaměřena i kandidátská práce „Hrazená sídla období časného feudalismu — venkovské feudální sídlo v Čechách do počátku 13. století“, kterou dokončil v roce 1961. Pro poznání nejstarších feudálních sídel se ukázaly klíčovými výzkumy ve Vroutku u Podbořan, poprvé odkrývající sídlo při románském tribunovém kostele a Chvojenu u Benešova, majícího vlastně ještě podobu malého hradiska. Zájem o vesnické feudální sídlo dal vzniknout i populární knize České tvrze, která, bohužel, dosud zůstává jedinou souhrnnou knižní prací na toto téma v Čechách. Velmi mnoho práce vykonal A. Hejna

i při výzkumu hradů, většinou záchranného charakteru. Připomeňme sondáž na Velešíně, v Strakoncích či Březíně a především typologicky i geneticky nesmírně důležitý Týnec nad Sázavou, kde se podařilo zachytit vývoj od sídla při románském kostele s farní funkcí k důležitému královskému hradu přechodného typu. Zvláštní kapitolu, v níž práce Antonína Hejny nalezla své vyvrcholení, představuje výzkum hradů rodného Podkrkonoší. Na zmíněný již Bolkov navázaly výzkumy na Bradle u Hostinného, Hrádku u Radvanic a především velký plošný odkryv hradu Vizmburka u Havlovic. Tento ojedinělý výzkum, který proběhl za nevšedního pochopení a zcela neobvyklého vypětí a zájmu obyvatel v okolí v nevýrazném pahorku odkryl nečekaně do výše prvního patra zachovaný typologicky důležitý hrad, představující šlechtickou miniaturu královského typu s obvodovou zástavbou. Šťastnou souhrou okolností tak Antonín Hejna jeden ze svých nejdůležitějších objevů učinil nedaleko svého rodiště a obohatil tím výrazně a trvale podobu milovaného kraje.

Antonín Hejna vykonal i obrovský kus práce pro popularizaci oboru. Kromě již zmíněné knihy České tvrze připomeňme jeho knihu o Táboře a brožury, seznamující širokou veřejnost s výsledky výzkumů, především na Vizmburku. V živé paměti též zůstává množství přednášek, v nichž se v plné míře uplatnil Hejnův nevšední dar poutavého slova.

Odchodem Antonína Hejny ztrácí naše věda výraznou osobnost. Jeho světlá památka však zůstane zachována nejen ve vzpomínkách přátel, ale především v rozsáhlém díle, které se, byť s různými korekturami, které zákonitě přináší vývoj oboru, stalo významnou součástí základního souboru informací české archeologie středověku.

TOMÁŠ DURDÍK